

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd 9, Vattendomstolen

DOM
1992-06-05

Dom nr DVA 39
Mål nr VA 28/80
Aktbil 61

meddelad i Stockholm

DOMSTOLEN

rådmannen [REDACTED], fastighetsrådet [REDACTED] samt
nämndemännen [REDACTED]
[REDACTED]

SÖKANDE

Nora Bergslags Elektriska Aktiebolag

Ombud: [REDACTED]
[REDACTED]

SAKEN

prövotidsfråga; slutliga vattenhushållningsbestämmelser för
Norasjöns reglering

Akten

Postadress
Box 8307, 104 20 STOCKHOLM

Besöksadress
Fleminggatan 14

Telefon
08-6575000

Expeditionstid
9-12, 13-15

DOMSLUT

Vattendomstolen fastställer följande slutliga vattenhushållningsbestämmelser för Norasjöns reglering.

1. Det av vind opåverkade vattenståndet vid vattenståndsskalan vid Kungshammarsbron får i vad på dammens skötsel beror ej överstiga höjden +83,05 m och ej understiga +82,73 m.
2. Sökanden skall sträva efter att ha magasinet avsänkt till +82,73 m vid samma skala då kraftig vårflod väntas.
3. Efter vårfloden skall sökanden sträva efter att hålla magasinet så nära dämmningsgränsen som möjligt när den nyttiga tillrinningen är högre än 1,1 m³/s.
4. Ändringar av tappningen genom kraftverket och dammen skall ske med så mjuk övergång som det är tekniskt möjligt.
5. Magasinet får ej användas för korttidsreglering.
6. Genom fisktrappa och fiskväg skall framläppas 0,2 m³/s under tiden den 1 maj - 15 juni och den 15 september - 31 oktober.
- 7 a. Då vattenståndet i Norasjön är +82,85 m eller högre skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg uppgå till lägst 1,1 m³/s.

b. Då vattenståndet i sjön är lägre än +82,85 m och högre än +82,75 m skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg uppgå till 0,8 m³/s.

c. Då vattenståndet i sjön är +82,75 m eller lägre skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg uppgå till 0,5 m³/s; dock att vid sänkningsgränsen skall den nyttiga tillrinningen framläppas till dess tappningen uppgår till 1,1 m³/s.

d. Återfyllning av magasinet (höjning av vattenståndet) skall så långt det är drifttekniskt möjligt ske endast när den nyttiga tillrinningen överstiger 1,1 m³/s och tappningen samtidigt uppgår till nämnda värde.

Sökanden erinras om vad i domen den 3 september 1981 under punkterna 6.1-3 föreskrivits angående anordnande och besiktning av vattenståndsskala och registrerande pegel.

Sökanden skall ersätta kammarkollegiet dess rättegångskostnader med fjortontusenfemhundrafemtio (14 550) kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 5 juni 1992 tills betalning sker.

BAKGRUND OCH YRKANDEN

Vid Hyttfallsdammen i Hammarbyån vid Norasjöns utlopp ligger Hammarby kraftverk, från vilket Norasjön regleras. I dom den 3 september 1981, DVA 57, medgav vattendomstolen sökanden tillstånd att anlägga nämnda kraftverk samt att bedriva årsreglering i Norasjön mellan höjderna +83,05 m och +82,73 m.

I domen uppsköt vattendomstolen prövningen av frågan om slutliga vattenhushållningsbestämmelser i avbidan på erfarenheterna under en provotid som tills vidare bestämdes till tre år efter kraftverkets idrifttagande. Enligt domen skulle intill dess vattendomstolen annorlunda förordnade följande vattenhushållningsbestämmelser gälla.

"5.3.2. Det av vind opåverkade vattenståndet vid vattenståndsskalan vid Kungshammarsbron får ej överstiga höjden +83,05 m och ej understiga höjden +82,73 m.

5.3.3. Sökanden skall sträva efter att ha magasinet avsänkt till höjden +82,73 m vid samma skala då kraftig vårflod väntas.

5.3.4. Ändringen av tappningen genom kraftverket skall ske med mjuk övergång.

5.3.5. Magasinet får ej användas för korttidsreglering.

5.3.6. Genom fisktrappa och fiskväg skall framsläppas 0,2 m³/s under tiden den 1 maj - den 15 juni och den 15 september - den 31 oktober.

5.3.7. Då vattenståndet i Norasjön överstiger höjden +82,75 m vid skalan i fråga skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg uppgå till lägst 1,1 m³/s såframt ej bo-laget och fiskeriintendenten i övre södra distriktet enas om att tappningen i samband med provtappningar får minskas under denna vattenmängd. Då vattenståndet i sjön är +82,75 m eller lägre vid skalan och tillrinningen till sjön är 0,5 m³/s eller lägre skall - under iakttagande av att sänkningsgränsen +82,73 m ej underskrids - tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg minskas till 0,5 m³/s."

Enligt uppgift togs kraftverket i drift i september 1982.

Sökanden har härefter, inledningsvis i skrift den 20 juni 1991, redogjort för hittillsvarande erfarenheter i fråga om tillämpningen av de provisoriska vattenhushållningsbestämmelserna och därvid rörande punkt 5.3.7 anfört: Föreskriven minimitappning skall enligt nuvarande bestämmelser i huvudsak fortgå utan hänsyn till tillrinningen. Detta får följande konsekvenser. Vid låg tillrinning blir vattenföringen nedströms kraftverket högre än den skulle ha varit vid naturliga, oreglerade förhållanden. Under torra sommarperioder kan inte upprätthållas något jämnt vattenstånd i Norasjön utan sjön avsänkes och sänkningsgränsen nås relativt snabbt. Magasinet i Norasjön kan inte utnyttjas på ett för kraftverket ändamålsenligt sätt. Tappningsändringar vid sänkningsgränsen kan inte ske med mjuk övergång. För att undvika

angivna konsekvenser bör minimitappningen och Norasjön aldrig överstiga den faktiska tillrinningen. Genom en sådan föreskrift kommer vattenföringen att i större utsträckning än vad f.n. är fallet motsvara naturliga förhållanden. Dessutom uppnås automatiskt en mjuk övergång då sökanden har att iakttaga sänkingsgränsen. - Enligt sökanden skulle en beskriven justering av nämnda punkt tillgodose intresset av en mjuk övergång vid sänkingsgränsen varför punkt 5.3.4 kunde helt utelämnas.

Kammarkollegiet, fiskeriverket, länsstyrelsen i Örebro län samt statens naturvårdsverk har i yttranden till vattendomstolen föreslagit att minimitappningen skall uppgå till 1,1 m³/s under hela året och avstyrkt att bestämmelsen om mjuka tappningsändringar skall utgå. Enligt naturvårdsverket skall även iakttagas att sänkingsgränsen inte underskrids. Planeringsgruppen för fiske i Norasjön och Norasjöns fiskevårdsområdesförening har å sin sida framhållit vikten av att ingen ökning av avtappningen över 0,5 m³/s sker när vattenståndet i sjön börjar närma sig sänkingsgränsen.

Sökanden har härefter - med vidhållande att punkt 5.3.4 utgår - föreslagit följande bestämmelser beträffande minimitappningen: - Då vattenståndet i Norasjön överstiger höjden +82,75 m skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappa och fiskväg uppgå till lägst 1,1 m³/s, eller om den naturliga tillrinningen är mindre, hela tillrinningen, dock lägst 0,5 m³/s. - Då vattenståndet i sjön är +82,75 m eller lägre skall tappningen genom kraftverket samt fisktrappan och fiskväg uppgå till 0,5 m³/s; dock att tappningen skall ske med iakttagande av sänkingsgränsen +82,73 m.

Utformningen av de slutliga vattenhushållningsbestämmelserna har ytterligare avhandlats vid huvudförhandling den 7 april 1992. De i viss mån jämkade ställningstaganden parterna därvid uttalat beröres i följande avsnitt.

DOMSKÄL

Enligt domen den 3 september 1981 har sökanden beviljats tillstånd att bl a bedriva årsreglering i Norasjön mellan höjderna +83,05 m och +82,73 m vid Kungshammarsbron. Någon ändring av de sålunda fastställda dämning- och sänkningsgränserna kan i nu förevarande sammanhang inte prövas.

I ansökningshandlingarna har dammens totala avbördningsförmåga vid dämningssgränsen angetts till ca 110 m3/s vilket motsvarar uppgiven högsta högvattenföring (1977). Det är inte uteslutet att ännu högre flöden kan inträffa i framtiden. Vid sådana exceptionella flöden kommer vattenståndet att stiga över dämningssgränsen med helt öppen damm. Bestämmelsen i domens punkt 5.3.2 bör därför kompletteras med hänsyn härtill. Parterna har godtagit detta vid huvudförhandlingen.

Ändring av punkt 5.3.3 är inte påkallad.

Avsikten med Norasjöns reglering är att magasinet i största möjliga utsträckning skall utnyttjas för att öka vattenföringen när tillrinningen är låg (1,1 m3/s och lägre). Efter fyllningen av magasinet under våren är det därför önskvärt att magasinet hålls så nära dämningssgränsen som det är drifttekniskt möjligt fram till den tidpunkt då nyttiga tillrinningen nedgått till 1,1 m3/s. Teoretiskt betyder detta att nyttiga tillrinningar högre än 1,1 m3/s skall framläppas. Vid den praktiska driften är det dock ofrånkomligt att vissa smärre variationer under dämningssgränsen uppkommer. En ny bestämmelse med nämnda innebörd bör föreskrivas.

För åsträckan nedströms Hammarby kraftverk är det av värde att såväl tappningsökningar som tappningsminskningar inte blir onödigt stora. De tekniska anordningarna medför dock vissa begränsningar i möjligheterna att åstadkomma mjuka tappningsövergångar. Med hänsyn härtill bör punkt 5.3.4 utformas så att tappningsändringar genom kraftverket och dammen skall ske med så mjuk övergång som det är tekniskt möjligt.

Ändring av punkterna 5.3.5 och 5.3.6 är inte påkallad.

När det gäller punkt 5.3.7 om minimitappning anför vattendomstolen följande. - I målet har redovisats observerade vattenstånd och vattenföringar under delar av åren 1955, 1959, 1975 och 1976 (aktbilaga 57) samt vattenstånd under de tider av åren 1974-1990 då vattenföringen uppgivits ha understigit 1,1 m3/s (aktsid 215 och aktbil 60). Med ledning av nämnda uppgifter har vattendomstolen överslagsmässigt undersökt hur långa tider som den nyttiga tillrinningen till Norasjön understigit 1,1 m3/s. Härvid har följande formel tillämpats.

$$T = Q + \Delta M \text{ där}$$

$$T = \text{nyttig tillrinning, m3/s}$$

$$Q = \text{vattenföring, m3/s}$$

$$\Delta M = \frac{\Delta H \times A}{T} \text{ m3/s}$$

$$\Delta H = \text{vattenståndshöjning i Norasjön, m}$$

$$A = \text{Norasjöns area, m}^2 (7,9 \times 10^6 \text{ m}^2)$$

$$T = \text{tid, s}$$

Den nyttiga tillrinningen är således den faktiskt till Norasjön rinnande vattenmängden med de vid varje tidpunkt rådande utbyggnadsförhållandena i vattendragen uppströms Norasjön. Den nämnda tillrinningen skall således inte förväxlas med den naturliga tillrinningen som uppträder i vattendraget vid naturliga vattenförhållanden.

I nedanstående tabell redovisas det ungefärliga antalet dygn då nyttiga tillrinningen understiger 1,1 m3/s.

År	Antal dygn $T_i < 1,1 \text{ m}^3/\text{s}$	Under månad
1955	50	aug-okt (<0,5 m3/s en dryg månad)
1959	55	aug-okt - " -
1974	40	juli-aug

1975	40	juli-aug
1976	40	juli-aug
<u>1982</u>	20	aug
1983	5	aug
1989	40	juni-juli
1990	4	juni

I tabellen redovisade antal dagar med tillrinningar lägre än 1,1 m³/s är mindre än å aktsid 215 angivna tider då vattenföringen varit lägre än 1,1 m³/s. Detta beror på att under vissa tider har tillrinningen varit 1,1 m³/s eller högre men då vatten har magasineras i sjön (vattenståndet har stigit) har avrinningen blivit lägre än 1,1 m³/s. Vid dessa tillfällen hade vattenföringen blivit 1,1 m³/s eller högre om tillrinningen framläpps (konstant vattenstånd i sjön). Det är vidare uppenbart att nyttiga tillrinningen varit lägre än 1,1 m³/s under andra tidsperioder än de som redovisats i målet därför att avsänkning av magasinet skett och därigenom har vattenföringen ökat till 1,1 m³/s eller högre. Av ovanstående tabell framgår också att antalet dygn med lägre tillrinning än 1,1 m³/s har varit betydligt flera före tillkomsten av Hammarby kraftverk än därefter. Till viss del måste detta bero på de stödtappningar som utförts från magasin uppströms Norasjön efter år 1982.

Av det ovan sagda framgår att den nyttiga tillrinningen till Norasjön har vissa år nedgått till lägre värden än 1,1 m³/s under låga tider (omkring 2 månader) och att tillrinningar lägre än 0,5 m³/s har förekommit enstaka år under mer än en månad. Det kan dessutom inte uteslutas att ännu vattenfattigare år kommer att inträffa i framtiden.

Enligt vattendomstolens mening är det i detta fall inte möjligt att föreskriva några ändringar av de föreskrifter som redan gäller för vattenföretag uppströms Norasjön. Föreskrift om exempelvis stödtappningar från magasin uppströms Norasjön kan därför inte meddelas.

De i målet föreslagna bestämmelserna för minimivattenföringen har som nämnts avhandlats vid vattendomstolens huvudförhandling. Sökandens förslag innebär att nyttiga tillrinningen tappas till dess denna nedgått till 0,5 m³/s varefter denna vattenmängd skall tappas. Förslaget innebär att magasinet utnyttjas endast de enstaka år då tillrinningarna blir mycket låga. Å andra sidan medför motparternas förslag att vid mycket vattenfattiga år kommer tappningen att behöva minskas kraftigt från 1,1 m³/s till ett lågt tillrinningsvärde när magasinet avsänkts till sänkingsgränsen. För att i största möjliga utsträckning kunna utnyttja magasinet har parterna vid huvudförhandlingen godtagit en kompromiss innebärande att vid vattenstånd högre än +82,85 m skall lägst 1,1 m³/s tappas och att vid lägre vattenstånd skall tappningen avtrappas till 0,8 m³/s ned till vattenståndet +82,75 m samt till 0,5 m³/s ned till sänkingsgränsen. Vid sänkingsgränsen framläpps tillrinningen för att vattenståndet inte skall underskrida +82,73 m.

Enligt vattendomstolens bedömning medför bestämmelser av ovan angiven innebörd att magasinet utnyttjas på ett bra sätt för att öka tappningen till Hammarbyån, att under helt övervägande antal år behöver tappningen sannolikt inte bli lägre än 0,8 m³/s och att tappningar om 0,5 m³/s och lägre (tillrinningen) blir sällsynta.

Härutöver gör vattendomstolen följande tillägg. Om avsänkning av magasinet påbörjats vid tappningen 1,1 m³/s i vattenstandsregistret över +82,85 m och nyttiga tillrinningen återigen ökar till över 1,1 m³/s kan och bör magasinet återfyllas med den del av tillrinningen som överstiger 1,1 m³/s. - Vid tappning av 0,8 m³/s och tillrinningar lägre än nämnda värde avsänks magasinet i registret +82,85 m -+ 82,75 m. Om tillrinningen i detta register skulle öka till över 0,8 m³/s bör den nyttiga tillrinningen framläppas så långt detta är möjligt ur driftteknisk synpunkt. Detta betyder med andra ord att magasinet så långt möjligt inte bör tillåtas stiga i detta register så länge tillrinningen understiger 1,1 m³/s. Motsvarande bör gälla även i re-

gistret +82,75 m --+82,73 m då tappning är 0,5 m3/s. När vattenståndet avsänkts till sänkingsgränsen bör nyttiga tillrinningen framläppas till dess tappningen uppgår till 1,1 m3/s.

Hänsyn till ovanstående synpunkter tas enklast genom en bestämmelse att återfyllning av magasinet (höjning av vattenståndet) endast bör ske när den nyttiga tillrinningen överstiger 1,1 m3/s och tappningen samtidigt uppgår till detta värde. Det är emellertid förenat med vissa drifttekniska svårigheter att exakt följa denna bestämmelse.

Sammantaget blir resultatet av vattenhushållningsbestämmelserna att lågvattenföringarna i Hammarbyån ofta blir högre och normalt inte blir lägre än om Hammarby kraftverk inte kommit till stånd.

Sökanden har vitsordat skäligheten i och för sig av det belopp kammarkollegiet i målet yrkat som ersättning för rättegångskostnader.

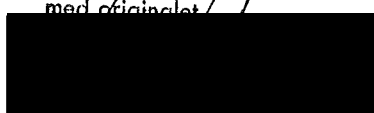
Vattendomstolen finner sagda kostnader ersättningsgilla i rättegången.

FULLFÖLJDSHÄNVISNING, se bilaga
Vadeinlaga senast 1992-07-03

På vattendomstolens vägnar:



STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avd 9, Vattendomstolen
Kopian överensstämmer
med originalet /



FULLFÖLJDSHÄNVISNING

Vill part överklaga domen skall han göra detta skriftligen. Skriften (vadeinlagen) skall ha kommit in till vattendomstolen inom fyra veckor från domens datum eller senast 1992-07-03.

Den skall vara ställd till vattenöverdomstolen.

Har part överklagat domen inom föreskriven tid, får motparten överklaga även efter vadetidens utgång. Detta skall ske skriftligen. Skriften (vadeinlagen) skall ha kommit in till vattendomstolen inom två veckor från vadetidens utgång. Den skall vara ställd till vattenöverdomstolen. Denna vadetalan förfaller om den första vadetalan återkallas eller förfaller.

Upplysningar

1. Wadeinlaga skall alltså vara riktad till vattenöverdomstolen men lämnas eller skickas till vattendomstolen. Om handlingar skickas till vattendomstolen skall portot ha helt betalats av avsändaren.
2. Har part ej gett in tillräckligt antal avskrifter av inlaga som skall delges motpart, framställer rätten på partens bekostnad de avskrifter som behövs för delgivningen. (Normalt behövs en avskrift för varje motpart.)
3. Ytterligare upplysningar kan erhållas från tingsrätten.